

Arbeidsledigheten i Europa de siste 25 år

Arbeidsledigheten økte kraftig i de fleste land i Europa midt på 1970-tallet. Utviklingen viser at arbeidsledigheten går lettere opp enn ned. I de skandinaviske landene har andelen sysselsatte falt på 1990-tallet, men den er likevel langt høyere enn i EU-landene. Mens ledigheten i alle europeiske land i gjennomsnitt var høyere på 1980- og 1990-tallet enn i 1970-årene, var prisstigningen lavere. Det kan være vanskelig å få ned prisstigningen uten at ledigheten går opp. Selv på lang sikt kan det være en fallende sammenheng mellom inflasjon og arbeidsledighet.

*Dennis Fredriksen og
Steinar Strøm*

Fra 1973/74 til 1975 økte ledigheten kraftig i alle land. En ny betydelig økning inntraff i 1981/82. Dette viser tabell 1 med tall for arbeidsledigheten i EFTA-EØS-landene Norge, Sverige og Østerrike og alle nåværende EU-land (bortsett fra Hellas og Luxembourg). I mange EU-land gikk arbeidsledigheten forbigående svakt ned i perioden 1986/87 til 1990, men er i dag (1994) høyere enn noensinne etter den 2. verdenskrig. Ledigheten steg altså kraftig gjennom to hopp på 1970-1980-tallet og har etter dette holdt seg på et høyt nivå. Utviklingen er i samsvar med hypotesen om at ledigheten går lettere opp enn ned. Sprangene i ledighet og varigheten av høy ledighet har variert noe fra land til land, med kraftigere økninger og lengre varighet av ledighet i de nåværende EU-land enn i EFTA-landene. I de aller siste årene har bildet endret seg noe for EFTA-landene. Ledigheten har økt, spesielt i Finland og Sverige. Ledigheten i Norge har også steget sterkt siden slutten på 1980-tallet, men er likevel markert under det gjennomsnittlige ledighetsnivået i EU-landene.

Oljeprissjokk og innstrammingspolitikk

En utløsende årsak til sprangene i ledighet i europeiske land var de kraftige oljeprisøkningene høsten 1973 og i 1979/80. Olje og oljeprodukter er viktige innsatsfaktorer i mange bedrifters produksjonsprosesser. Prisøkningene førte til kraftige kostnadsøkninger som festnet, spredte og forsterket seg via vare- og tjenesteleveranser mellom bedrifter i samme og/eller andre land. Kostnadsøkningene gav økte priser og etter hvert redusert produksjon og sysselsetting (stagflasjon).

Flere oljeimporterende land strammet inn finans- og pengepolitikken som følge av oljeprisøkningene. Hensikten var å dempe inflasjonen, forbedre konkurranseevnen og redusere underskuddene i utenriksøkonomien. Tiltakene forsterket og forlenget den ledigheten som oljeprisøkningene satte i gang. Viktige trekk ved politikken i Europa ble etter hvert faste valutakurser, en stram pengepolitikk og stabile priser for å realisere disse målene. Et resultat av denne politikken var økte realrenter (renter fratrukket inflasjon).

Økende og høye realrenter kan ha en negativ virkning på den samlede etterspørselen i et land. Dersom forbrukerne er forgjeldet når realrenteøkningene inntreffer, kan dette ha negative virkninger på husholdningenes etterspørsel etter varer og tjenester. Dette har spesielt vært tilfelle i Norge, men også i flere andre land har økte byrder ved å ha gjeld åpenbart bidratt til den svake utviklingen i etterspørselen de siste årene. Samtidig som realrentene har økt, er skatte-reglene blitt endret i flere land slik at realrentene etter skatt har økt mer enn realrentene før skatt for mange husholdninger.

Høye realrenter kan også ha en negativ virkning på omfanget av private realinvesteringer (bolig, produksjonsutstyr mv.). Dessuten kan en lav kapasitetsutnyttning i bedriftene som følge av manglende etterspørsel, virke dempende på investeringslysten. Et lavt investeringsnivå bidrar til en lav samlet vareetterspørsel og dermed til lav etterspørsel etter arbeidskraft. Omfanget av investeringer er imidlertid ikke bare avhengig av nivået på renten og graden av kapasitetsutnyttning i bedriftene, men av en rekke andre faktorer. Forventninger

Tabell 1: Arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken. 1973-1994¹

Land	Tyskland	Frankrike	Italia	Storbritannia	Belgia	Irland	Nederland	Portugal	Spania	Danmark	Norge	Sverige	Østerrike
1973	0,8	2,7	6,2	3,0	2,7	-	2,2	-	2,5	1,0	1,5	2,5	1,0
1974	1,6	2,8	5,3	2,9	3,0	-	2,7	-	2,6	2,3	1,5	2,0	1,2
1975	3,6	4,0	5,8	4,3	5,0	-	5,2	-	3,6	5,3	2,3	1,6	1,5
1976	3,7	4,4	6,6	5,6	6,4	-	5,5	-	4,5	5,3	1,7	1,6	1,6
1977	3,6	4,9	7,0	6,0	7,4	-	5,3	-	5,1	6,4	1,4	1,8	1,4
1978	3,5	5,2	7,1	5,9	7,9	-	5,3	-	6,8	7,3	1,8	2,2	1,7
1979	3,2	5,9	7,6	5,0	8,2	-	5,4	-	8,4	6,2	2,0	2,1	1,7
1980	2,9	6,3	7,5	6,4	8,8	-	6,0	-	11,1	7,0	1,6	2,0	1,5
1981	4,2	7,4	7,8	9,8	10,8	-	8,5	-	13,8	9,2	2,0	2,5	2,1
1982	5,9	8,1	8,4	11,3	12,6	-	11,4	-	15,6	9,8	2,6	3,2	3,1
1983	7,7	8,3	8,8	12,4	12,1	13,7	12,0	7,9	17,0	10,4	3,4	3,5	3,7
1984	7,1	9,7	9,4	11,7	12,1	15,4	11,8	8,4	19,7	10,1	3,1	3,1	3,8
1985	7,2	10,2	9,6	11,2	11,3	16,8	10,6	8,5	21,1	9,0	2,6	2,8	3,6
1986	6,4	10,4	10,5	11,2	11,2	17,1	9,9	8,5	20,8	7,8	2,0	2,7	3,1
1987	6,2	10,5	10,9	10,3	11,0	16,9	9,6	7,0	20,1	7,8	2,1	1,9	3,8
1988	6,2	10,0	11,0	8,5	9,7	16,3	9,2	5,7	19,1	8,6	3,2	1,6	3,6
1989	5,6	9,4	10,9	7,1	8,1	15,0	8,3	5,0	16,9	9,3	4,9	1,4	3,2
1990	4,8	8,9	10,3	7,0	7,2	13,3	7,5	4,6	15,9	9,6	5,2	1,5	3,3
1991	4,2 ³	9,4	9,9	8,8	7,2	14,7	7,0	4,1	16,0	10,5	5,5	2,7	5,1
1992	4,6 ³	10,4	10,5	10,0	7,9	15,5	6,7	4,1	18,1	11,3	5,9	4,8	5,2
1993	5,8 ³	11,7	10,2	10,3	9,1	15,8	8,3	5,5	22,4	12,3	6,0	8,2	5,9
1994 ²	6,5 ³	12,6	10,8	9,8	9,7	15,4	9,9	6,6	23,9	12,6	5,4	8,1	-

¹ Ledighetstallene viser standardiserte ledighetstall (for alle land bortsett fra Danmark og Østerrike). Standardiseringen gjør ledighetstallene sammenliknbare mellom land. Standardiseringen er beskrevet i Employment Outlook, OECD, Paris, september 1987, på sidene 125-141

² Tallene for 1994 er basert på data for 1. kvartal

³ Vestlige delstater i Tyskland

Kilder: "OECD Economic Outlook", OECD juli 1994 og "OECD Quarterly Labour Statistics", juli 1994

om fremtidige priser og avsetningsmuligheter spiller åpenbart en rolle. Dersom mange nok investorer har pessimistiske forventninger om fremtiden kan dette bli en selvoppyllende prognose.

Ledighetsutviklingen i EU-landene

I de nåværende 12 EU-land var årene 1960-1973 en periode med sterk økonomisk vekst, men med relativt lite sysselsettingsinnhold i veksten. Den svake veksten i tilbudet av arbeidskraft gjorde at ledigheten likevel holdt seg stabil, rundt 2,5 prosent i gjennomsnitt for disse landene.

Den neste 10-årsperioden, 1974-1985, omfattet de to kraftige oljeprisøkningene. Veksten i EU-landene falt, og ledigheten steg fra

knappe 3 prosent i 1974 til et høydepunkt på 10,8 prosent i 1985 (gjennomsnitt for de 12 nåværende EU-land).

I perioden 1986-1990 opplevde EU-landene en høyere vekstrate enn i perioden forut, 3,2 prosent i gjennomsnitt for perioden og en lavere ledighet. Arbeidsledigheten falt fra 10,8 prosent i 1985 til 8,3 prosent i 1990 slik at i 1990 var det "bare" 12 millioner arbeidsledige i EU.

Fra og med 1991 og til i dag (1994) har veksten gått ned og var til og med negativ i flere EU-land i 1993. Arbeidsledigheten har økt og er i dag høyere enn den noensinne har vært i EU-landene etter den 2.

verdenskrig og kan bli på om lag 18 millioner ved slutten av 1994.

I EU-kommisjonens hvitbok om vekst, sysselsetting og konkurranseevne fra 1993 gis det følgende forklaring på den forbigående reduksjonen i arbeidsledighet i perioden 1986-1990: "Ved utgangen af 1987 førte frykten for at børskraket kunne fremkalde et konjunkturtilbageslag til en vesentlig lempelse af pengepolitikken overalt i verden. ... Den monetære impuls forsterkede derfor en positiv underliggende trend. På baggrund af at der ikke blev foretaget en kompenserende stramning av budgetpolitikken, kom der en stærk vækst i Fællesskabets økonomi i 1988 på 4,1 prosent.... Inflationen accelerede hurtigt i 1989, og lønudviklin-

gen fulgte med i 1990. Da myndighetene ønsket at føre en stabiliserende politikk, blev pengepolitikken mere restriktiv."

Fallet i oljeprisen i 1986 gav positive stimulanser til økonomien i oljeimporterende EU-land. I tillegg ble det som beskrevet i EU-kommisjonens hvitbok, ført en mer ekspansiv pengepolitikk i perioden 1986-1990 enn i årene forut for denne perioden. Kostnadsreduksjonene som følge av lavere oljepriser, samt den mer ekspansive pengepolitikken i perioden 1986-1990 gav stimulanser til EU-landenes økonomier og førte til lavere arbeidsledighet. Innstrammingsene av pengepolitikken etter 1990 har gitt lavere prisstigning - slik som ønsket - men også økt arbeidsledighet.

Unntakene Portugal, Vest-Tyskland og Sverige

Ledigheten i Portugal og Vest-Tyskland har vært lavere enn de andre EU-landene. Ledighetsnedgangen i Portugal er delvis et resultat av at landet har hatt en friere valutakursutvikling enn de øvrige EU-land. Escudoen ble svekket gjennom andre halvdel av 1980-årene og gav stimulanser til de konkurranseutsatte bedriftene. Dette valutaregimet ble endret høsten 1990. Dessuten er innenlandsk etterspørsel i Portugal blitt stimulert gjennom skattelettelser. En konsekvens av denne politikken er et betydelig underskudd i statsbudsjettet og en prisstigning som er flere ganger høyere enn i EU-landene for øvrig. Portugal har dessuten motatt betydelig støtte fra EU. I tillegg har det skjedd en utvandring av portugisere i den perioden vi ser på.

Gjenforeningen av Tyskland gav en overføring på hele 91 milliarder DM fra de vestlige til de østlige del-

stater i 1991. Den ekspansive politikken har også stimulert etterspørselen i Tyskland vest. Ledigheten har gått ned, men prisene og budsjettunderskuddet har økt. Ledigheten i **hele** Tyskland har likevel ikke gått ned, men har økt fra om lag 6 prosent i 1990 til godt over 10 prosent i dag.

Arbeidsledigheten i Sverige holdt seg på et langt lavere nivå enn i andre europeiske land helt frem til 1991/1992. Mange har ment at viktige grunner til den lavere ledigheten i Sverige i forhold til i andre land har vært den samordnete lønnsdannelsen og effektive arbeidsmarkedstiltak. En kan ikke se bort fra at disse faktorene har bidratt til den lavere ledigheten, men i en grundig diskusjon av utviklingen i Sverige legger Lars Calmfors (European Political Economy, nr. 9, 1993) vekt på kraftige og vellykkete devalueringer på 1970- og 1980-tallet og fravær av den innstrammingspolitikk som andre land fulgte på 1980-tallet. Økningen i ledigheten i Sverige de siste par årene er ifølge Calmfors dels et resultat av lavere internasjonal vareetterspørsel, dels et resultat av at den svenske kronen ble bundet til DM i en periode hvor den burde ha svekket seg, og dels som følge av en noe for sterk tro på at arbeidsmarkedstiltakene skulle motvirke den ledigheten som endringene i makropolitikken skapte. Calmfors konkluderer med at "General macro policy may after all be more important than seems to have been believed in recent years".

Den innstrammingspolitikken - eller lavinflasjonspolitikken - som flere land slo inn på i kjølvannet av oljeprisøkningene, var en viktig årsak til økningen i ledighet på 1970- og 1980-tallet. Innstrammingspoli-

tikken har gjennomgående vært hardere i EU- enn i EFTA-landene og er åpenbart en årsak til at ledigheten er høyere innen EU-land enn i EFTA-land. Økningen i ledighet, og spesielt varigheten av den, kan likevel ikke alene forklares ved fallet i etterspørselen.

Stive lønssystemer

Et viktig trekk i europeiske arbeidsmarkeder de siste 20 år er den manglende fleksibiliteten i reallønningene. Lønningene har ikke raskt nok tilpasset seg nye markedsforhold og har manglet den fleksibiliteten som kunne ha gitt lavere ledighet. Fleksibiliteten i lønnsdannelsen har variert en del fra land til land, med en noe større fleksibilitet i land med en relativt samordnet og sentralisert lønnsfastsettelse, som Østerrike, Sverige og Norge. Ved sentraliserte og samordnete oppgjør har fagforeningene et motiv til å ta hensyn til de indirekte virkninger av lønnskrav i form av prisøkninger, skatteøkninger osv. Erkjennelsen av at høy lønnsvekst kan svekke utenriksøkonomien kan føre til lavere lønnskrav enn i land med en mindre samordning i inntektsdannelsen.

Virksomheten til organisasjonene i arbeidslivet (fagforeninger og arbeidsgiverorganisasjoner) kan imidlertid også bringe inn stivheter i lønnsdannelsen. En vanlig oppfatning i litteraturen på dette feltet, som i noen grad støttes opp av faktiske observasjoner, er at sysselsatte som har beholdt jobben gjennom nedgangstider, kan utnytte oppgangstider til å presse opp lønningene. Sysselsettingsøkninger kan dermed utebli eller bli svekket. Maktposisjonen til de sysselsatte øker med fagforeningenes lokale styrke og med den produktive evnen de sysselsatte har i for-

hold til de personer som ikke har arbeid. Jo lenger en person har gått ledig, desto mer svekket vil en vente at hans eller hennes produktive evne blir.

Økt varighet av trygd - økt ledighet?

Teoretiske og empiriske analyser av arbeidsledighet indikerer at gunstige arbeidsledighets- og uføretrygdeordninger kan bidra til å forlenge varigheten av ledighet og eventuelt redusere arbeidsstyrken. Frankrike og Danmark er blitt trukket frem som eksempler på land hvor trygdene er relativt generøse og kan ha bidratt til den høye og varige ledigheten i disse to landene. Virkningene av trygdene på arbeidsledigheten er imidlertid blandet. En høy arbeidsledighets-trygd som også kan beholdes lenge, kan gjøre den arbeidsledige mindre aktiv i letingen etter nye jobber. Ledighetsperioden blir lengre og tap av produktiv evne kan bli større. Hvor viktig dette forholdet er, avhenger av de regler som gjelder for tildeling av trygd og den praksis arbeidskontorene følger. Høye trygder har imidlertid også en motsatt og dempende virkning på ledigheten ved at de opprettholder etterspørselen blant de ledige til tross for tap av arbeidsinntekt. En kan heller ikke se bort fra at perioden en kan beholde trygdene, er blitt økt som følge av oppgangen i ledighet. I empiriske undersøkelser kan en da feilaktig komme til den konklusjonen at økt varighet av trygd gir økt ledighet, mens årsaksretningen altså er den motsatte.

Arbeidsmarkedstiltak og minstelønn

Manglende arbeidsmarkedstiltak kan bidra til å svekke den lediges produktive evne og dermed forlenge ledighetsperiodene. Sverige peker seg spesielt ut med et høyt

Land	1974	1979	1985	1989	1993
Tyskland	67,4	64,7	62,7	64,8	65,6
Frankrike	66,1	64,3	59,1	59,9	58,7
Italia	55,7	55,6	54,1	54,5	51,8
Storbritannia	70,1	70,5	66,2	70,7	66,7
Belgia	60,9	57,7	54,9	57,1	58,0
Irland	-	-	51,0	51,3	53,2
Nederland	55,7	53,5	52,4	60,1	64,1
Portugal	-	-	65,7	68,3	64,1
Spania	59,9	52,8	44,1	48,7	44,8
Danmark	74,8	74,9	73,7	75,6	71,6
Norge	67,6	74,1	75,5	74,8	72,2
Sverige	75,3	78,8	79,3	81,6	73,4
Østerrike	67,8	63,8	63,4	64,8	65,0

¹ Sysselsettingsandelene er definert som den andelen av personer mellom 15 og 64 år som er i arbeid
Kilde: "OECD Economic Outlook", OECD juli 1994

nivå på arbeidsmarkedstiltakene (målt som utgifter pr. arbeidsledig i prosent av BNP pr. sysselsatt) og en kan ikke utelukke at dette har bidratt til å holde ledigheten nede i Sverige.

Høye og lite fleksible minstelønnninger rammer først og fremst ung og uerfaren arbeidskraft. I Frankrike er ungdomsledigheten om lag tre ganger høyere enn i befolkningen for øvrig. Ungdomsledigheten i Tyskland vest er derimot på nivå med øvrige aldersgrupper. En kan ikke se bort fra at de høye og lite fleksible minstelønnningene i Frankrike og de fleksible minstelønnningene og den godt utbygde lærlingeordningen i Tyskland vest er en viktig årsak til denne forskjellen i ungdomsledighet.

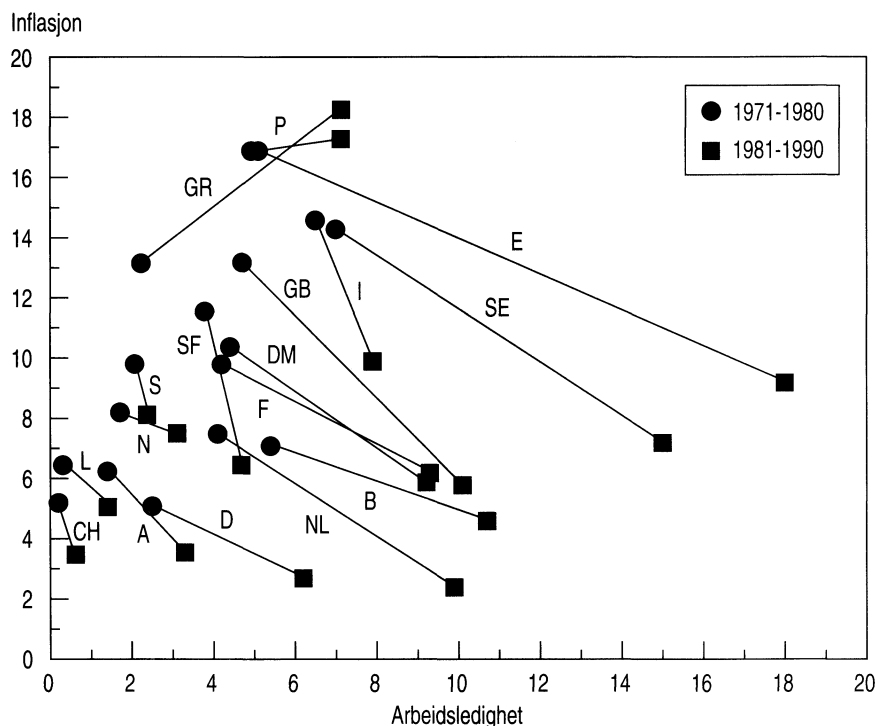
Offisielle mål på arbeidsledighet vil ikke fange opp alle som har problemer på arbeidsmarkedet.

Arbeidsledige kan forlate arbeidsstyrken etter å ha mislykkes i å finne arbeid. Tilbaketrekning kan skje i form av uføretrygding, utdanning og hjemmeværen. Forholdene på arbeidsmarkedet kan

skremme personer fra å søke arbeid. **Sysselsettingsandeler**, dvs. andeler av befolkningen som er i arbeid, kan derfor gi vel så mye informasjon om arbeidsmarkedet som ledighetstall.

Tabell 2 viser sysselsettingsandeler for utvalgte år. Tabellen viser at sysselsettingsandelene i EU-landene falt frem til midt på 1980-tallet, steg deretter svakt frem til slutten av 1980-tallet, for deretter å falle svakt. I de fleste EU-land er sysselsettingsandelen i 1993 klart lavere enn hva den var 20 år tidligere. Unntaket er Nederland hvor sysselsettingsandelen har økt kraftig siden et bunn-nivå midt på 1980-tallet. Fallet har vært kraftigst i Spania. I dette landet har sysselsettingsandelen falt med katastrofale 15 prosentpoeng fra 59,9 prosent i 1974 til 44,8 prosent i 1993. I Norge og Sverige har også sysselsettingsandelen falt noe de aller siste årene, spesielt har fallet vært sterkt i Sverige. Sysselsettingsandelene i disse to landene er likevel mye høyere enn i landene lengre sør i Europa. Den viktigste årsaken til denne store forskjellen er at det er langt flere kvinner som

Figur 1: Ledighet og inflasjon i ulike europeiske land. Prosent. 1970-1989

Belgia (B)	Irland (SE)	Portugal (P)	Tyskland (D)
Danmark (DK)	Italia (I)	Spania (E)	Østerrike (A)
Finland (SF)	Luxembourg (L)	Storbritannia (GB)	
Frankrike (F)	Nederland (NL)	Sveits (CH)	
Hellas (GR)	Norge (N)	Sverige (S)	

Kilde: "OECD Economic Outlook", OECD juli 1994

deltar i yrkeslivet i Norge og Sverige enn i de andre landene. En finner også en høy yrkesandel blant kvinner i Danmark og USA. Det er interessant å merke seg at sysselsettingsandelen har holdt seg høy i Danmark til tross for en høy arbeidsledighet. Forklaringen er at i motsetning til i mange andre EU-land har ikke den høye arbeidsledigheten ført til at de arbeidsledige har mistet motet og sluttet å søke arbeid. Høy og varig arbeidsledighetstrygd kan være en årsak.

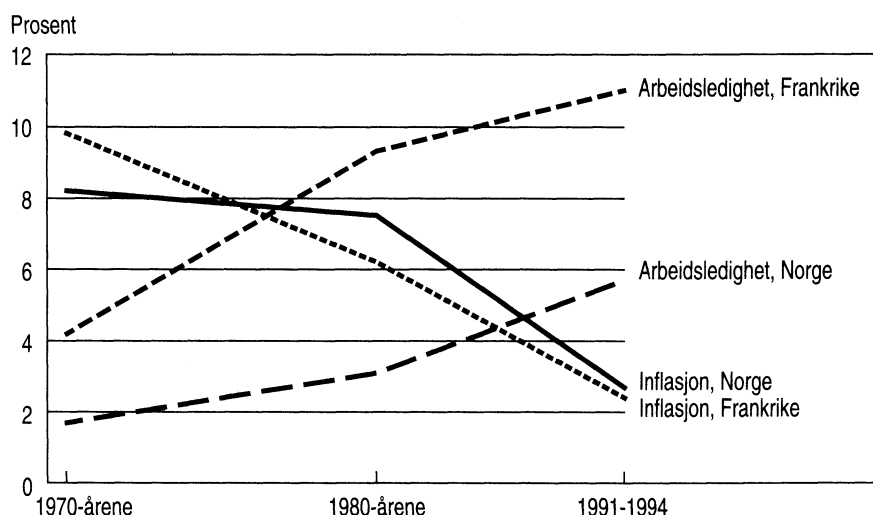
Mulige sammenhenger mellom ledighet og inflasjon

Flere har hevdet at det ikke er noen langsiktig sammenheng mellom prisstigning og arbeidsledighet. På 1950- og 1960-tallet var konklusjonen i sosialøkonomiske artikler og lærebøker at det var en langsiktig sammenheng, og slik at jo høyere arbeidsledigheten var, desto lavere var inflasjonen. Politikere måtte dermed gjøre et valg mellom nivå på arbeidsledighet og inflasjon. Selv i den tidens fremstillinger av denne sammenhengen

var det imidlertid ikke antatt at denne valgmenyen ville være den samme i hvert enkelt land. Forskjeller i institusjonelle trekk ved arbeidsmarkedet (geografisk mobilitet, organisasjonsgraden i arbeidslivet, trygdeordninger mv.) gjør at denne valgmenyen varierer fra land til land. Ved å endre disse institusjonelle forholdene ("strukturpolitikk") kan en i prinsippet få ned arbeidsledigheten uten å øke inflasjonen. Slike endringer vil flytte den fallende sammenhengen mellom arbeidsledighet og inflasjon, noe som kan ha skjedd de siste 20 år i mange land. Men gitt de institusjonelle forholdene i hvert land, kan det i hvert land være en slik fallende sammenheng som stiller politikere overfor det ubehagelige valget mellom høy inflasjon eller høy arbeidsledighet.

Utover på 1970-tallet og i 1980-årene ble det reist tvil om det eksisterte en slik langsiktig sammenheng. Det ble hevdet at riktignok kunne det være en slik sammenheng på kort sikt, men ikke på lang sikt. Argumentene var i hovedsak av teoretisk karakter og var knyttet til individers og organisasjoners forventninger av fremtidig inflasjon. Argumentasjonen ledet til at på lang sikt var arbeidsledigheten utelukkende bestemt av institusjonelle (eller strukturelle) forhold i økonomien. Innen denne teoriretningen ville makroøkonomiske stimulanser og innstramminger ikke ha noen langsiktig virkning på arbeidsledigheten, bare på inflasjonsraten. Denne teorien var langt fra ny. En finner den igjen i klassisk økonomisk teori fra det forrige århundret. Synspunktet om fravær av en langsiktig sammenheng mellom inflasjon og arbeidsledighet har hatt et stort gjennomslag i sentralbankmiljøer og i EUs Maastricht-traktat. I økonomisk forskning har

Figur 2: Ledighet og inflasjon i Norge og Frankrike. Prosent. 1970-1994

Kilde: "OECD Economic Outlook", OECD juli 1994

Tabell 3: Arbeidsledighet og inflasjon i Vest-Europa; gjennomsnittstall for tre perioder: 1971-1980, 1981-1990 og 1991-1994. Prosent

	Arbeidsledighet ¹			Inflasjon		
	1971-80	1981-90	1991-94 ²	1971-80	1981-90	1991-94 ¹
Tyskland	2,5	6,2	5,3	5,1	2,7	3,6
Frankrike	4,2	9,3	11,0	9,8	6,2	2,4
Italia	6,5	7,9	10,4	14,6	9,9	5,7
Storbritannia	4,7	10,1	9,7	13,2	5,8	4,7
Belgia	5,4	10,7	8,5	7,1	4,6	2,5
Nederland	4,1	9,9	8,0	7,5	2,4	2,8
Irland	7,0	15,0	15,4	14,3	7,2	3,2
Spania	5,1	18,0	20,1	16,9	9,2	5,3
Portugal	4,9	7,1	5,1	16,9	17,3	8,5
Hellas	2,2	7,1	4,5	13,2	18,3	14,3
Danmark	4,4	9,2	11,7	10,4	5,9	1,7
Luxembourg	0,3	1,4	1,8	6,5	5,1	3,3
Østerrike	1,4	3,3	5,4	6,3	3,6	3,4
Sveits	0,2	0,6	3,3	5,2	3,5	3,5
Finland	3,8	4,7	14,3	11,6	6,5	4,1
Sverige	2,1	2,4	6,0	9,8	8,1	4,8
Norge	1,7	3,1	5,7	8,2	7,5	2,7
Island	0,4	0,9	3,7	33,5	33,3	3,1
Tyrkia	8,5	10,9	3,6	35,2	44,8	64,8

¹ Ledighetsratene er aritmetiske gjennomsnitt av standardiserte ledighetsrater, bortsett fra for Østerrike, Danmark, Hellas, Island, Irland, Portugal, Sveits og Tyrkia hvor ikke-standardiserte tall er benyttet. Inflasjonsraten er geometriske gjennomsnitt av prisdeflatoren for privat konsum i de enkelte lands nasjonalregnskap

² Tallene for 1994 er basert på data for 1. kvartal

Kilde: "OECD Economic Outlook", OECD juli 1994

pendelen svingt noe de siste 10 årene og det er kommet flere teoretiske arbeider som viser at det kan være en langsiktig sammenheng mellom inflasjon og arbeidsledighet. I så fall kan makroøkonomiske stimulanser og innstramminger sette varige spor etter seg i arbeidsledigheten.

Faktisk utvikling i ledighet og inflasjon

Denne artikkelen dreier seg imidlertid ikke om ulike økonomiske teorier, men om faktiske trekk ved europeiske arbeidsmarkeder de siste 20 årene. Utviklingen i arbeidsledighet og inflasjon de siste 20 årene tyder på at det kan være en langsiktig sammenheng mellom arbeidsledighet og inflasjon. Figur 1 viser gjennomsnittlig arbeidsledighet og inflasjon i en rekke europeiske land for to perioder, 1970- og 1980-årene (selve tallene er gjengitt i tabell 3). For hvert land har vi trukket en rett linje mellom den gjennomsnittlige prisstigningen og arbeidsledigheten i de to periodene. Til venstre på hver linje er gjennomsnittstallene for 1970-årene og til høyre 1980-årene. Vi ser at i alle land bortsett fra to (Portugal og Hellas) gikk prisstigningen ned og ledigheten opp fra 1970- til 1980-årene. Bytteforholdet mellom redusert prisstigning og økt ledighet (helningen på linjene) varierer en god del fra land til land. Jo brattere linjen er, desto mindre oppgang i ledighet må det ifølge disse sammenhengene til for å få ned prisstigningen. I figur 2 viser vi utviklingen i arbeidsledighet og inflasjon fra 1970 og frem til i dag i Norge og et EU-land, nemlig Frankrike. Vi ser at i begge land har inflasjonsraten falt og arbeidsledigheten steget. Størst er forskjellen i stigning i arbeidsledighet og viser tilsynelatende at arbeidsledigheten trenger ikke å

stige så mye i Norge som i Frankrike for å få ned inflasjonen.

Figurene 1 og 2 gir bare en grov indikasjon på en eventuell langsiktig konflikt mellom ledighet og prisstigning. Langt mer detaljerte analyser må til for å gi en tilfredsstillende drøfting av problemstillingen.

Mål for arbeidsledighet og sysselsetting

Ledighetsbegrepet som er lagt til grunn for de fleste landene i denne artikkelen, er **standardiserte ledighetsrater** (se tabell 1). Denne definisjonen av ledighet gjør det mulig å sammenlikne ledighetsrater mellom ulike land, men forutsetter samtidig en snever definisjon av hvem som er ledig. Blant kravene som stilles er at den "ledige" på undersøkelsestidspunktet er fullstendig uten arbeid, har søkt arbeid de siste fire ukene og kan tiltre et jobbtilbud umiddelbart. Et annet mye brukt mål på ledighet i Norge er summen av helt registrerte ledige og personer på arbeidsmarkedstiltak. Dette sumtallet ligger vesentlig høyere enn både AKU-ledigheten og OECDs standardiserte rater. Forskjellen skyldes i stor grad at mange av dem som går på tiltak, blir klassifisert som sysselsatte i disse to begrepene.

Sosialt utsyn 1993: Kompendium med figurer og tallgrunnlag

I forbindelse med **Sosialt utsyn 1993** er det laget et kompendium som inneholder alle figurer i publikasjonen sammen med tallgrunnlaget for figurene. Figurene er i A4 format og er bedre egnet for overheads enn figurene i boken. Tallgrunnlaget for figurene har tidligere blitt etterlyst av bl.a. forskere.

Kompendiet er tilgjengelig i form av ti hefter, svarende til de ti hovedinndelinger i **Sosialt utsyn 1993**: Befolkning, Helse, Utdanning, Arbeid, Økonomisk velferd, Nærmiljø og areidsmiljø, Familie og husholdning, Sosial deltaking, Omsorg og Fritid og kulturell deltaking.

Kompendiene kan fås ved henvendelse til:
Statistisk sentralbyrå
Salg- og abonnementservice
Postboks 8131 Dep.
0033 Oslo

Telefon: 22 86 49 64
Telefaks: 22 86 49 73

Dennis Fredriksen er førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller.

Steinar Strøm er professor i sosialøkonomi ved Universitetet i Oslo, Sosialøkonomisk institutt.